

DOMINGU V TEMPU KOMÚN – TINAN A

Tema

Maromak nia Liafuan konvida ita atu reflete kona-ba kompromisu kristaun. Reinu Maromak nian interpela sarani sira atu keta moris hakmatek iha komodizmu nune'e mós atu keta subar an iha relijaun rituáál halo ho jestu mamuk sira; maibé sira tenke moris ho forma kompremetida ba mundu nia transformasaun no sai naroman ne'ebé nabilan iha nakukun mundu nian.

Iha *Evanjelu*, Jezús husu/ezorta ninia eskolante sira atu keta hela iha mediokridade, iha komodizmu, iha “husik de’it”; Jezús husu sira atu sai masin ne'ebé fó sabór ba mundu no fó sasin kona-ba Maromak nia projetu salvasaun nian; Nia mós husu eskolante sira atu sai naroman ne'ebé hatudu signifikadu moris rohan-laek, ne'ebé manán nakukun terus nian, egoízmu, ta'uk ne'ebé lori ba enkontru ho “Reinu” liberdade no esperansa nian.

Primeira leitura apresenta kondisaun ne'ebé presiza atu “sai naroman”: “naroman” ida ne'ebé leno mundu, la’ós ida-ne'ebé kumpre ritu relijozu sira ne'ebé la fó fuan no mamuk hela, maibé ida ne'ebé kompromete an loloos ho justisa, dame, ho partilla, ho fraternidade. Relijaun loos la tau fundamentu iha liafuan mamuk, maibé iha kompromisu konkretu ne'ebé lori ema atu sai sinál Maromak nia domin nian iha maun-alin sira nia leet.

Segunda leitura fó hanoin katak sai “naroman” signifika identifika an ho Kristu no interioriza moris “krús” nian nu’udar don moris nian. Iha frajilidade no frakeza mak Maromak hatudu An: Paulo nu’udar ema fraku sai exemplu kona-ba ne’e.

LEITURA I – Is 58, 7-10

Kapítulu 56 to'o 66 Livru Isaías nian apresenta konjuntu ida tema oioin nian, situasaun nian, estilu nian no jéneru literáriu nian; tanba ne'e, maioria husi estudiozu sira atribui testu ne'e, la’ós de’it ba autór ida, maibé ba autór lubuk ida – maski kontinua kataloga kapítulu sira ne'e ho naran jenériku “Trito-Isaías”.

Maski iha opiniaun oioin kona-ba tempu hakerek nian, maioria estudiozu sira koloka testu ne'e iha époka liutiha ezíliu, provavelmente iha tinan sanulu ikus sékulu VI nian, eh tinan dahuluk sira séulu V mK. Ita iha Jerusalém; repatriadu sira husi Babilónia to'o nakonu ho entuziazmu, maibé lalais de’it sira koko deziluzaun... Sidade sai rahun; domíniu rai Pérsia nian kontinua fó hanoin ba povu Jerusalém nian katak nia la livre no la soi iha nia liman xave ba ninia futuru; no, liuliu, promesa furak sira rekonstrusaun, libertasaun nian, hanesan lakon tiha no Maromak nia intervensaun la to'o de’it.

Autór resente rumo ko’alia kona-ba tensaun entre grupu rua ne'ebé buka impoin sira nia hanoin iha Jerusalém: husi sorin ida, amlulik husi liña Sadoc nian (amlulik iha tempu Salomão nian), ne'ebé fila husi ezíliu iha Babilónia ho konviksaun katak ninia salan sira hetan ona perdua, no moris iha relasaun di'ak ho impériu dominadór iha política no prontu atu fó fali sira-nia direitu no priviléjiu sira no define kultu ofisiál; husi sorin seluk partidu levítiku, ne'ebé mantein iha Jerusalém durante ezíliu, ne'ebé domina kultu durante époka ne'e no iha vizaun “demokrátika” liu, pragmática liu, ladún “ofisiál” no legalista kona-ba fiar. Autór sira ita-nia testu nian, provavelmente, pertense ba grupu ikus ne'e.

Kapítulu 58 apresenta an nu’udar Maromak nia reklamasaun hasoru Povu. Iha reklamasaun ne'e, iha tema rua: denúnsia kona-ba kultu mamuk no lahó fuan/estéril, ne'ebé kumpre lei esterna sira,

maibé la sai husi fuan no la iha korrespondénsia ho moris (kf. Is 58,1-12); no konvite atu Povu respeita santidade sábadu nian (kf. Is 58,13-14).

Iha ita-nia testu, liafuan “jejún/hadera an” mak sai liafuan-xave.

MENSAJEN

Tema “jejún” nian mak tema fundamental ída ba moris fiar judaika no relasaun nian ho Maromak (kf. Ex 34,28; Lv 16,29.31; Jz 20,26; 2 Sm 12,16-17; 1 Re 21,27; Jon 3,7; Dn 9,3; Esd 8,21; Est 4,16). Iha Testamento Tuan, jejún mak jestu religiozu ida uza beibeik atu hatudu haraik-an iha Maromak nia oin, dependénsia, abandonu, domin. Jejún implika renúnsia an rasik, egoízmu rasik no autosufisiénsia, atu fila ba Na’i, atu hatudu saran an iha Na’i nia liman ho konfiansa, atu hatudu katak ema prontu atu simu Jahwéh nia don.

Testu ohin nian fó sai katak Povu pratika forma sira piedade nian maibé la fó atensaun ba ezijénsia kle’an sira. Kona-ba jejún, Povu pratika nia ho interese: atu Maromak hela iha sira nia sorin, atu fó ksolok ba Nia, atu provoka iha Maromak resposta ida tuir ema sira nia hakaran. Jejún ida hanesan ne’e, la’ós jestu haraik-an nian, dependénsia nian; maibé tentativa ida atu manán Maromak nia laran-di’ak, nune’e Nia realiza ema nia interese no hakaran egoista sira. Maromak hasai ema nia falsidade ne’ebé hatudu jejún maibé nia moris la konfirma atitude haraik an nian (kf. Is 58,4).

Ba Maromak, atitude dependénsia nian, haraik-an nian, saran an nian, tenke tradús hodi moris tuir Maromak nia proposta sira, ho attitude konkreta sira.

Jejún auténtiku hatudu iha partilla ho ema kiak sira (vers. 7.10), halakon opresaun, injustisa, violénsia, jestu ameasa nian (vers. 9).

Ba Maromak, jejún la’ós kultu formalista ida, riku ho jestu boboot no ritu solene maibé estéril/la fó fuan no mamuk iha sentimentu sira; Maromak nia Povu sei sai roman ne’ebé haklaken Maromak ba mundu, se nia fó sasin domin no laran-sadia ho jestu konkretu libertasaun nian, partilla nian, domin no dame nian. Relasaun ho Maromak sai loos bainhira hatudu iha jestu ne’ebé haklaken no fó sasin kona-ba Maromak nia laran-sadia no domin iha ema nia leet.

LEITURA II – 1 Cor 2, 1-5

Iha semana kotuk ita haree tiha ona katak, problema boot ida komunidade sarani Corinto enfrenta mak sira-nia tendénsia atu buka matenek ema nian, hodi hili mestre sira (Apolo, Paulo, Cefas) ne’ebé iha kbiit atu lori dixípulu sira ba realizaun pesoál; maibé hodi halo nune’e, sira haluha tiha Jezús Kristu no tau ba sorin “matenek krús nian”.

Iha kontestu ne’e, Paulo fó hanoin ba sarani Corinto nian katak “matenek ema nian” la salva no la realiza ema. Ema nia realizaun completa bele hetan de’it iha Jezús Kristu no “krús” ne’ebé ema hanoin katak bulak.

MENSAJEN

Paulo apresenta nia an nu’udar evanjelizadór no nu’udar ema.

Nu’udar evanjelizadór (vers. 1-2), Paulo la apresenta an ho liafuan boboot, ho diskursu aas, ho filozofia elaborada no koerente; maibé apresenta an iha simplisidade atu haklaken Maromak ida ne’ebé fraku, mate iha krús ida no ema hotu hakribi Nia. Maski nune’e, iha Corinto moris komunidade sarani ida nakonu ho kbiit no fiar.

Nu’udar ema (vers. 3-5), Paulo apresenta an iha Corinto konxiente kona-ba ninia frakeza, ho hakfodak no ta’uk. Nune’e, la’ós tanba ninia matenek atu dada ema, la’ós tanba ninia kualidade

“pregadór” boot, la’ós mós tanba ninia liafuan sira mak halo ema Corinto nian hakbesik ba Jezús no ba Evanjellu.

Razaun sá loos mak halo ema Corinto nian adere ba Jezús nia proposta, ne’ebé Paulo ho modu simples aprezenta ba sira?

Tanba Maormak nia forsa mak impoin, hakat liu ema ne’ebé aprezenta proposta nia limite sira nune’e mós ida ne’ebé rona ninia limite sira. Maromak nia Espíritu horik iha ema fiar-na’in sira nia fuan, nune’e sira la hela de’it iha eskema matenek umana nia laran maibé husik Maromak nia matenek kona sira.

EVANJELLU – Mt 5, 13-16

Ita iha kontestu “sermaun iha foho leten” (kf. Mt 5-7). Jezús iha foho ida nia tutun, aprezenta Ukun-Fuan foun ne’ebé tenke tahan Povu Foun Maromak nian iha ninia dalan iha istória, hanesan uluk iha foho Sinai Jahwéh hatudu An ba Povu no fó Ukun-Fuan ba sira, ukun-fuan aliansa nian.

MENSAJEN

Testu ohin nian haktuir ai-kanoik rua – masin no roman – atu hatudu sarani sira, Maromak nia Povu foun nia papél iha mundu no define sira-nia misaun, sira ne’ebé aseita atu moris tuir “rahus-di’ak” lalehan nian. Depoizde aprezenta Ukun-Fuan foun katak “rahus-di’ak sira”, Jezús define Maromak nia Povu foun nia misaun.

Komparasaun dahuluk mak masin (vers. 13). Uluknanai, masin mak elementu ida atu kahur iha hahán no fó sabór ba hahán sira (kf. Jb 6,6). Masin mós elementu ne’ebé asegura konservasaun hahán nian no atu nia la dodok. Iha liña ne’e, masin simboliza buat ne’ebé labele muda... Iha Testamento Tuan, ema uza masin atu fó signifikadu ba kontratu ida ne’ebé dura; iha kontestu ne’e, ko’alia kona-ba “aliansa masin nian” (Nm 18,19) signifika ko’alia kona-ba kompromisu permanente, metin ba nafatin (kf. 2 Cr 13,5).

Tanba ne’e, hodi hateten katak dixípulu sira mak “masin” signifika katak, dixípulu sira simu bolun atu lori ba mundu “buat rumá ne’ebé mundu la iha” no fó sabór ba ema sira nia moris; signifika mós katak Maromak nia aliansa ho ema sira hela metin ba nafatin no Maromak nia projetu salvasaun ninia permanénsia depende ba dixípulu sira nia fidelidade ba programa ne’ebé Jezús fó sai (“rahus-di’ak sira”).

Referénsia ba masin ne’ebé lakon sabór (la hameer) atu alerta dixípulu sira ba nesesidade kompromisu efetivu ho sasin “Reinu” nian: se Jezús nia dixípulu sira lakohi sai masin no husik sira-nia responsabilidade, mundu sei moris tuir kritériu egoízmu nian, injustisa nian, violénsia nian, laran-aat nian, no sai dook ba beibeik husi realidade “Reinu” nian ne’ebé Jezús mai propoin. Iha kazu ne’e, dixípulu sira nia moris la folin buat ida.

Komparasaun daruak mak ida naroman nian (vers. 14-16). Atu esplika buat ne’e, Jezús uza imajen rua.

Imajen dahuluk (sidade iha foho leten) lori ita ba Is 60,1-3, iha-ne’ebé ko’alia kona Maromak nia “naroman” ne’ebé tenke nabilan iha Jerusalém no, husi ne’ebá leno povu hotu. Interpretasaun judaika Is 60,3 nian aplika fraze ne’e ba Israel: Maromak nia Povu tenke sai reflesu naroman libertadora no salvadora Jahwéh nian iha povu rai tomak nia oin. Imajen daruak (ida ahi-oan iha kandelabru leten, atu leno ema hotu iha uma laran) repete no esplisita mensajen imajen dahuluk nian: sira ne’ebé adere ba “Reinu” tenke sai roman ida ne’ebé leno no sadik mundu. Imajen sira-ne’e bele refere mós ba “Jahwéh nia Atan” iha Is 42,6 e 49,6, ne’ebé aprezenta nu’udar “roman nasaun sira-nian”.

Bua tne'ebé importante mak, iha Jezús nia perspetiva, Maromak nia “roman” atu leno nasaun sira, oras-ne’e mak dixípulu sira, katak sira ne’ebé aseita “Reinu” nia apelu no adere ba Ukun-Fuan foun (rahun-di’ak sira) ne’ebé Jezús propoin. Sira mak “Jerusalém foun”, eh “Jahwéh nia Atan” foun atu hatudu sai Maromak nia proposta libertadora no husi sira mak ema hotu nia moris sei nakfilak no hetan naroman.

Imajen rua ne’e hakarak dehan katak Jezús nia dixípulu sira nia misaun mak sai sasin “Reinu” nian, no ho sira nia moris lori mundu atu kuestiona nia an rasik, sai interpelasaun profética, sai reflexu ida Maromak nia roman nian, no sira labele subar an eh halai sees husi sira-nia responsabilidade.

“Hahalok di’ak” sira ne’ebé dixípulu sira tenke pratika, no sai sasin “Reinu” nian ba ema sira, mak hahalok sira ne’ebé Mateus apresenta iha parte daruak “rahun-di’ak nian” (kf. Mt 5,7-11): “laran-sadia (fuan ne’ebé sadia, hadomi, perdua, hanoin ema sira nia terus), “fuan moos/pureza” (onestidade, lealdade, lialoos, hamriik metin), defeza ba dame (lakohi violénsia no buka rekonsiliasaun) no justisa. Husi dixípulu sira nia hahalok sira-ne’e mak sei moris mundu foun, mundu “Reinu” nian.

Dixípulu sira-nia misaun mak ida “fó sabór” ba mundu, garante atu “aliansa” metin nafatin no haroman mundu ho Maromak nia “roman”, halo sai prezente “Reinu”.